DAVLAT KORXONALARIDA KORPORATIV IJTIMOIY MAS’ULIYATNING O‘RNI

Ibragimov G‘anijon G‘ayratovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Innovatsion menejment kafedrasi dotsenti,
Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)
Email: g.ibragimov@tsue.uz

Erkinov Fayozbek Olimjon o‘g‘li
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Innovatsion menejment fakulteti KB-75 guruhi talabasi
Email: fayozerkinov77@gmail.com
Tel: +998 94-479-49-97

Annotatsiya: Ushbu tezisda davlat korxonalarida korporativ ijtimoiy mas’uliyatning o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Unda xodimlar, iste’molchilar, jamiyat va atrof-muhit oldidagi mas’uliyat hamda davlat korxonalarida shaffoflik va hisobdorlik masalalari yoritilgan. KIMni strategik boshqaruvga integratsiya qilish bo‘yicha takliflar berilgan.

Kalit so’zlari: korporativ ijtimoiy mas’uliyat, davlat korxonasi, korporativ boshqaruv, barqaror rivojlanish, ESG, shaffoflik.

Abstract: This thesis examines the role and importance of corporate social responsibility in state-owned enterprises. It focuses on responsibility towards employees, consumers, society and the environment, as well as transparency and accountability.

Keywords: corporate social responsibility, state-owned enterprise, corporate governance, sustainable development, ESG, transparency.

Аннотация: В тезисе рассматриваются роль и значение корпоративной социальной ответственности в государственных предприятиях. Анализируются ответственность перед работниками, потребителями, обществом и окружающей средой, а также вопросы прозрачности и подотчётности.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, государственное предприятие, корпоративное управление, устойчивое развитие, ESG, прозрачность компании.

Bugungi kunda korxonalar faoliyatini faqat foyda va moliyaviy natijalar asosida baholash yetarli emas. Korxonaning jamiyat, xodimlar, iste’molchilar va atrof-muhitga ta’siri ham uning faoliyatini baholashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli korporativ ijtimoiy mas’uliyat zamonaviy korporativ boshqaruvning muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi.

Korporativ ijtimoiy mas’uliyat (KIM) — korxonaning o‘z faoliyatining iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik oqibatlarini hisobga olishi hamda manfaatdor tomonlar oldidagi mas’uliyatini bajarishidir. A.B. Carroll korporativ ijtimoiy mas’uliyatni iqtisodiy, huquqiy, axloqiy va filantropik mas’uliyatlarning o‘zaro bog‘liq tizimi sifatida izohlaydi.[1]

Davlat korxonalarida KIMning ahamiyati yanada yuqori hisoblanadi. Chunki davlat korxonalari ko‘pincha energetika, transport, aloqa, bank-moliya, sanoat, kommunal xizmatlar va boshqa strategik sohalarda faoliyat yuritadi. Ularning qarorlari nafaqat korxonaning moliyaviy natijalariga, balki aholining turmush darajasi, bandlik, ekologik holat va hududlarning rivojlanishiga ham ta’sir qiladi.

[1]Manba: Carroll A.B. maqolasi: https://doi.org/10.1016/0007-6813(91)90005-G

Shu sababli davlat korxonalarida iqtisodiy samaradorlik bilan bir qatorda ijtimoiy va ekologik mas’uliyatni ta’minlash muhim vazifa hisoblanadi.

Davlat korxonalarida korporativ ijtimoiy mas’uliyat korxonaning jamiyat oldidagi majburiyatlarini bajarishi bilan birga, uning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligini ta’minlashga ham xizmat qiladi.

ISO 26000 xalqaro standartida ijtimoiy mas’uliyat tashkilot qarorlari va faoliyatining jamiyat hamda atrof-muhitga ta’siri uchun javobgarlik sifatida izohlanadi. Standart tashkilotlarga manfaatdor tomonlarni aniqlash, ular bilan muloqot qilish va ijtimoiy mas’uliyatni boshqaruv jarayonlariga integratsiya qilishni tavsiya etadi.[2]

Davlat korxonalarining o‘ziga xos jihati shundaki, ular davlat mulki yoki davlat ishtiroki asosida faoliyat yuritadi. Shuning uchun bunday korxonalar o‘z faoliyatida nafaqat tijorat manfaatlarini, balki jamiyat manfaatlarini ham hisobga olishi kerak.

KIM davlat korxonalarining obro‘sini oshirish, xodimlar bilan munosabatlarni yaxshilash, iste’molchilar ishonchini mustahkamlash va ekologik xavflarni kamaytirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Korporativ ijtimoiy mas’uliyatni korporativ boshqaruvdan alohida ko‘rib chiqish to‘g‘ri emas. Zamonaviy yondashuvda KIM korxonaning strategik rejalashtirish, risklarni boshqarish va qaror qabul qilish tizimlari bilan bog‘lanishi kerak.

OECDning 2024-yilgi davlat korxonalarini korporativ boshqarish bo‘yicha tavsiyalarida davlat korxonalarida barqaror rivojlanish, mas’uliyatli biznes yuritish, manfaatdor tomonlar bilan muloqot va shaffoflikka alohida e’tibor qaratilgan.[3]

[2]Manba: ISO 26000 rasmiy sahifasi:
https://www.iso.org/standard/42546.html
[3] Manba: OECD — davlat korxonalari bo‘yicha 2024-yilgi qo‘llanma:
https://doi.org/10.1787/18a24f43-en

Davlat korxonalarida kuzatuv kengashi va ijroiya organlari KIM bilan bog‘liq masalalarni korxonaning umumiy strategiyasi bilan uyg‘unlashtirishi kerak. Masalan, ekologik risklarni kamaytirish, xodimlar xavfsizligini oshirish yoki iste’molchilar qoniqishini yaxshilash bo‘yicha aniq ko‘rsatkichlar korxonaning yillik faoliyat rejasiga kiritilishi mumkin. Bunday yondashuv KIMni oddiy xayriya yoki homiylik faoliyatidan strategik boshqaruv instrumentiga aylantiradi.

Davlat korxonalarida korporativ ijtimoiy mas’uliyatni rivojlantirishda bir qator muammolar mavjud.

Birinchidan, KIM ayrim hollarda xayriya va homiylik faoliyati bilan cheklanib qoladi. Bu zamonaviy KIMning mazmunini to‘liq ifodalamaydi. KIM korxonaning kundalik faoliyati va strategik qarorlariga integratsiya qilinishi kerak.

Ikkinchidan, ijtimoiy va ekologik natijalarni o‘lchash tizimi yetarli darajada rivojlanmagan bo‘lishi mumkin. Korxona ma’lum miqdorda mablag‘ sarflagani bilan loyiha natijasida qanday ijtimoiy samaraga erishilganini aniqlash mexanizmi mavjud bo‘lmasa, KIMning haqiqiy samaradorligini baholash qiyin.

Uchinchidan, nomoliyaviy hisobotlarning rivojlanishi talab etiladi. Korxonaning xodimlar, ekologiya, iste’molchilar va mahalliy hamjamiyat bilan bog‘liq faoliyati to‘g‘risidagi ma’lumotlarning ochiqlanishi manfaatdor tomonlarning korxonaga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

To‘rtinchidan, davlat korxonalarida tijorat va ijtimoiy maqsadlar o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlash zarur. Ijtimoiy vazifalar korxonaning moliyaviy barqarorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatmasligi, aksincha, uzoq muddatli samaradorlikni ta’minlashga xizmat qilishi kerak.

Xulosa qilib aytadigan bo’lsak, tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, davlat korxonalarida korporativ ijtimoiy mas’uliyat iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik manfaatlarni muvozanatlashtirishning muhim vositasidir.

Davlat korxonalari faoliyatining o‘ziga xos xususiyati ularning jamiyat va davlat manfaatlari bilan chambarchas bog‘liqligidir. Shu sababli bunday korxonalar uchun foyda olish bilan bir qatorda xodimlar, iste’molchilar, mahalliy hamjamiyat va atrof-muhit oldidagi mas’uliyatni ta’minlash ham muhim hisoblanadi.

Korporativ ijtimoiy mas’uliyatning samarali tashkil etilishi korxonaning jamoatchilik oldidagi obro‘sini oshiradi, xodimlar motivatsiyasini kuchaytiradi, ekologik va ijtimoiy risklarni kamaytiradi hamda uzoq muddatli barqarorlikni ta’minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat ishtirokidagi korxonalarni isloh qilish jarayonlarini jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. 2023. uza.uz
2. Joldasbaeva G. Investitsiya loyihalarida korporativ ijtimoiy mas'uliyat va mahalliy aholi huquqlarini ta'minlash. Oriens, B. 215–219.
3. Jumadullayeva D.Sh., Jumayeva G.Sh. Davlat korxonalarida korporativ boshqaruv va ijtimoiy mas'uliyat: o'zaro ta'sir. Aktuar moliya va buxgalteriya hisobi ilmiy jurnali, 2025, 5(3), B. 58–60.
4. Murodov A.Sh. O'zbekiston korxonalarida korporativ ijtimoiy mas'uliyat tamoyillarini joriy etish. TDIU konferensiya materiallari.